

Werk

Titel: De Supputatione Multitudinis à Nullitate per Unitates finitas in Infinitum collin

Autor: Weigel, Erhard

Verlag: Bauhoferianis

Ort: Jenæ

Jahr: 1679

Kollektion: fid.mathematica

Signatur: 8 MATH I, 3933:4 (49) RARA

Digitalisiert: Niedersächsische Staats- und Universitätsbibliothek Göttingen

Werk Id: PPN857449303

PURL: <http://resolver.sub.uni-goettingen.de/purl?PPN857449303>

OPAC: <http://opac.sub.uni-goettingen.de/DB=1/PPN?PPN=857449303>

LOG Id: LOG_0003

LOG Titel: Caput I. complectens Principia Supputationis

LOG Typ: chapter

Terms and Conditions

The Goettingen State and University Library provides access to digitized documents strictly for noncommercial educational, research and private purposes and makes no warranty with regard to their use for other purposes. Some of our collections are protected by copyright. Publication and/or broadcast in any form (including electronic) requires prior written permission from the Goettingen State- and University Library.

Each copy of any part of this document must contain there Terms and Conditions. With the usage of the library's online system to access or download a digitized document you accept the Terms and Conditions.

Reproductions of material on the web site may not be made for or donated to other repositories, nor may be further reproduced without written permission from the Goettingen State- and University Library.

For reproduction requests and permissions, please contact us. If citing materials, please give proper attribution of the source.

Contact

Niedersächsische Staats- und Universitätsbibliothek Göttingen
Georg-August-Universität Göttingen
Platz der Göttinger Sieben 1
37073 Göttingen
Germany
Email: gdz@sub.uni-goettingen.de

De Supputatione reflexâ

Multitudinis universæ,

*Quâ DEUS, (Computator ejus efficax) ab
Homine quâvis Demonstratione certius agnoscitur.*

CAPUT I.

complectens

PRINCIPIA SUPPUTATIONIS.

§. I.



Nusquisque nostrum, etiamsi solus sit, si-
mul ac de semetipso cogitat (dum secum habitat)

semet ipsum illico familiariter agnoscit: idque

(1) *Ratione STATUS*, quando nudum Esse
suum recognoscit: ubi non tantum *indistinctè τὸ
εἶναι* sui (nempe *se realiter esse*) sed & *distinctè
τὸ τι εἶναι* sui (np. *se Mente præditum esse*) per i-
psam Mentem suam, adeoque per se, nunquam

non certò novit: ob eamque certam suimetipsum notitiam in sinu
suo semper gaudet.

(2) *Ratione MOTUS*, quando secum habitare pergens Existentiæ
suæ modum etiam perspectum sibi reddit, non tantum *absolutè*, dum
secundum prius & posterius cogitat, & se posterius idem cogitare
meminit, quod se prius cogitasse recordatur; nam inde *τὸ τι ἦν εἶναι*
sui (*se nim. id, quod erat, esse*) certò colligit, adeoque se quidem per
vices esse resciscit, nihilominus ex identitate cogitationis suæ suc-
cessivæ clarissimè deducit, se posterius in essendo præsentem, *eundem
esse qui*, prius in essendo præsens, *erat*. Sed & *relative* perspectum ha-
bet Existentiæ suæ modum homo, quando se, tanquam *unum* ex mul-
tis compositum h. e. qn. partium suarum Numerum (unde *totus* di-
citur)

citur) & Ordinem, (unde *talis*, & *tanti* momenti dicitur) refert ad externum sibi rerum finitarum circa se Numerum & Ordinem, cujus complexus à pulcritudine MUNDUS dicitur. Nam dum secum habitans perpendit, quod universus hic numerus, (totus np. Mundus) unà secum in essendo, non nisi successivè præsens sit, dum omnia præsentia secundum prius & posterius unà repræsentantur; homo verò cogitans, tanquam unitas è numero partium totius Mundi, reliquis posterius non plus, nec aliud quid, adjiciat; quàm prius adjiciebat: igitur tacitè numerando facilè computat, se posterius, h. e. alterâ positione s. præsentiâ suâ, non duas unitates facere, sed unam & eandem utrobiquè communi numero velut importare; quod vulgò dicitur *Unum numero* manere. Propter quam sui permanentiam & durationem, ipsomet essendi fluxu statam, tantò magis gaudet homo, licet solitarius, quantò longiore TEMPORE durat, s. quantò majore Numero Motus secundum prius & posterius, Vita sua, s. vis activa realiter essendi, progreditur. Cujus Numeri, sanè quàm admirabilis, (quippe nobis nec interni nec externi, sed utriusquè rationis l. qs., nempe Numeri successivi) Quantitas, dicta Diurnitas, qs. retrò s. post nos cadit, quam quisque nostrum, etiam si Sol staret, ipsa momenta numerando, per se definitam in numerato semper habet, utut ejus ne vestigium quidem extra Mentem appareat, quod digito monstrari possit; præter ultimam unitatem, alteram semper ac alteram, quâ cogitans unà cum toto Mundo, nunquam non de novo præsens, actu ponitur & extat.

§. 2. MENTEM autem ipsa praxi suâ quisquè nostrum experitur esse *Potestatem liberam* (1) *Cogitandi* (2) *Cogitatum Decernendi* (3) *Decretum ad animum revocandi*, breviter, *animadvertendi*, juxta versiculum: *Cogitat*, atquè animo *Decretum advertit* ab imo.

Cogitandi scil. l. vagè, l. de certo scopo, np. vel de rebus cognoscendis, dum quærit, *an & quomodo sint & se habeant?* & dicitur INTELLECTUS; vel de factis & actionibus seu de rebus, l. propter se, l. ob ulteriorem scopum, agendis aut patiendis, dum quærit, *utrum hoc l. illud fieri placeat, an non?* & dicitur VOLUNTAS. Ultraquè Facultas hætenus *indeterminata* vocatur, aliàs *Intentio* s. *Mens* gignens, hinc *Ingenium*.

Cogitatum Decernendi, sc. *sententiam* Intentione genitam ferendi;
se

se resolvendi, Mente pronunciando *quod* vel *ut* : np. vel statuendi, quod hæc vel illa res se sic l. non sic habeat, & dicitur *determinatus Intellectus*, & *judicium simplex*; vel affectandi s. jubendi se vel alios, ut *Actus* hic vel ille fiat l. non fiat; & dicitur *determinata Voluntas*, *Placitum* & *Jussus*. *Habitus* utriusque, quo rectè decernitur, *SAPIENTIA* dicitur; quo non rectè decernitur, *Insipientia*, *Stultitia*, vocatur.

Decretum *Animadvertendi*, sc. ratiocinando s. *dijudicando* decretum probatoriè conferendi cum ratione suâ, *cur*, & *propter* quam? Unde procedit l. *Gaudium*, si rectæ rationi congruè decretum à se conscia Mens advertat, diciturque *Conscientia recta*, vel *bona*; vel è contrario *Dolor*, si Decretum rectæ rationi non congruè factum appareat, & dicitur *turbata l. mala Conscientia*. Tres hos actus Mentis Distichon memoriale breviter eloquitur:

Intendit gignens; genitus Decernit: Utrique

Congener ex animo procedit Spiritus imo.

§. 3. *CORPUS* autem hominis exiguam universæ Multitudinis unitatem facere, cuique sibi proximè spectabilem (aliquantulam visibilis hujus Mundi partem esse) nemo non advertit. Toti tamen Mundo (Macrocosmo) non figurâ, sed viribus omnigenis, analogum (vulgò Microcosmum) nihil aliud quàm *organicum corpus* esse, quilibet ex usu proprio novit: Plane nihil enim designari potest in humano corpore, quod non sit instrumentum alicujus operationis ab homine peragenda.

§. 4. *Organon* autè, h.e. Instrumentum, est agentis & id decernentis Causæ non pars, nedum agens & decernens ipsum, sed agentis & decernentis alicujus (np. Mentis) *adjunctum*. Ergò quisque nostrum, etiamsi solus fuerit, se principaliter & propriè *Mentem* esse facile recordatur; non immunem, sed organo cuidam sibi penitus adjuncto præfectam: np. talem, cui corporis perfecta species *Animal*, ejusque summus essendi gradus *Rationale*, sc. animal (cujus proprium est, esse risibile,) tanquam organon adjunctum arctius unitur, ut Mens tantò cautiùs & attentius id prosequatur: Interea Mens à Corpore separabilis & seorsim existere (per se subsistere) potens, ab animali suo, sicut Eques ab equo; Mathematicus ab instrumentis suis; Fideicommissarius heres ab instructo sibi legato; toto genere semper differt.

§. 5. Adjunctum autem Mentis, animale corpus, ceu vulgò dicitur, per se subsistere, nec alii cuidam instar accidentis inhærere (substantiam esse) vel palpando deprehendimus: quidni Mentem, adjuncti sui tanquam instrumenti Principalem, potiori jure per se subsistere (substantiam esse) nec adjuncto corpori, nedum alii cuidam, inhærere, certi simus?

§. 6. Quin potius Mentem hominis, ut *Principem*, ut *Regem*, ut *Rectorem*, ut *Procuratorem* in rem suam, animali corpori præesse, (per quod & hanc Tellurem in ordinem sibi commodum redigere, cœloquè leges præscribendi principia captare potest) si nihil aliud, id certè docet, & evincit, quod locomotiva membra corporis ad humanæ Mentis jussu *irrefragabiliter* operentur (vulgò dicitur quod ei serviliter obediant: durius justo dictum; nemo namquè membrorum suorum Dominus est) dum ea membra, quod Mens decernit, & quod exsequi nititur, promptè semper exsequuntur: Eo ferè modo, quo directionem Equitis dexterioris equus, quantumvis generosus, promptè sequitur.

§. 7. Agere quidem aliquid etiam animale Corpus pro se posse, bruta nobis innuunt, dum sine Mente concupiscuntur, sentiunt, locoquè membra sua, quo placuerit, movent. At, quam irrationaliter, & quàm incongruè, naturæ principali, s. regali, quâ Mens præcellit, se gerant, licet moribus destituta nunquam peccent, nemo non intelligit. Tantò magis animal humanum (*ζῷον πρὸς διάνοιαν*, breviter *ζῷον λόγον*) si sine mente vehatur, amentis instar furere, i. à Mentis moribus rectis exorbitare posse quisquè facile præsumit, imò sæpius experitur; quantò plures exorbitandi modos Animal humanum ex consortio neglectæ Mentis in se derivare potest. Quod ut tantò certius evitetur, tot bruta tam spurcis Menti motibus, instar speculi detestandorum, ob oculos nobis posita sunt.

§. 8. *Libertas* enim infinita (*sine limite naturali*) concessa nobis est, non quidem efficaciter agendi, (tecum enim habita, & noris, quam sit tibi curta supellex) omnimodè tamen *vergendi*, scopo cuivis *intendendi*, potius hoc quàm illud eligendi. *Vertibilitatem* dixeris *animadversalem* (qs. fluiditatem intentionalem & reactivam) quæ non superficialis tantum est, in longum & latum, sine reflexione, qualis bruto competit, sed penetrans etiam in profundum, cum reflexione. Pe-

ne. Penetrans igitur si sibi relinquitur, instar hydrargyri, quâ portâ patet, ruit, ut somniando quivis experitur, ubi solâ vertibilitate Mens agit, fluendo quo fert impulsus qualiscunque. Fluidum scil. difficulter suis, facilè tamen alienis, terminis continetur, non tantum extensivum, ut æther, aqua; d. & intensivum, ut Spiritus quat. in puris suis naturalibus spectatur.

§. 9. Hominem proinde naturâ suâ s. propriis viribus (ipsâ formali potestate sibi *naturaliter* concessâ) vagum esse, *πλανήτην* & erronem esse, nil quicquam recti præstare posse, tantum delinquere, tantum declinare posse (cui, licet plagam rectam aliquando fors attingere contingeret, *errare proprium* [*humanum*] est) infomnia quemlibet nostrum clarè docent: Actiones etiam vigilantium neglectæ Mentis idem sæpius ad nauseam confirmant. Ob quam doctrinam tantò certius ex insomniis hauriendam, vigoris humani subduplicum somno cessit, ut vigiliæ subsesquialteram totius vitæ rationem vix obtineant, & plus quam tertia pars otio somniali cedat.

§. 10. Ne tamen naturaliter adeò vaga libertas hominis exorbitet, sed ut intendendi, decernendi, animadvertendi vis rectæ rationi statûs ipsius Mentis congruè semper exerceatur, ipsaque Mens inde constanter gaudeat, *summoquæ cui destinatur bono fruatur*; certo Directorio morali, Rectitudinis Indice, liberæ Menti provisum est, quo regulariter quotidie suppresso, Mens reflectivum animali suo corpori somnum concedit, quem analogo sopore comitatur. Vigilantibus enim leges scriptæ sunt, non dormientibus. Eo verò vigente Mens vigilans, si secum habitat, ex semetipsâ statim intelligit, quò præcipuè libera vis intendendi quovis casu vertenda sit; utrum ex oppositis liberè decernendum jam nunc veniat, ut auctus rationi statûs rectæ Mentis conveniat, & ipsa, decretum ad animum revocans, inde constanter gaudere queat. Huic Directorio s. Normæ, nunquam non sibi præsentissimæ, jubetur Mens, ut attendat & annuat, caveatquæ ne quicquam contra Directorium spontè moliatur aut decernat. Quod ipsum dictamen homo vigilans in promovendo corpore sic satis observat: utinam etiam in Mente provehendâ semper eidem auscultaret. Interea, dum in corpore prosequendo, si contra Directorium peccaverit, illicò se graviter puniri, Mens experitur, (v.g. dum corpus in foveam incidit, si Mens

pro divaricatione pedum justò minus spatii computaverit: dum corpus ægrotat imò sæpè moritur, si Mens animali suo, justo plus pabuli dimeriens, injuriam stomacho fecerit:) illico reminiscitur, Directorii perpetui leges mathematicas, adeo pœnales, nec ipsam, nec sui generis Mentem aliam sibi tulisse; sed *infinitam* dari *Meutem*, à quâ Mentēs finitæ Mensuram capiant: DEUM ESSE, Mundi Rectorem, *αὐτὸς ὁ θεὸς* qui Mentem humano corpori justè regendo sub capitali pœnâ præfecerit; quidni Menti, ne semetipsam negligat, sub adhuc graviori pœnâ simul injunxerit: quæ, numerare potens, ad rationes reddendas naturâ tenetur, à quibus immunia sunt animalia, quæ numerare nequeunt.

§. 11. Directorii verò s. Normæ moralis, naturaliter & ordinariè ducentis, officio funguntur *Notitiæ* primæ nobiscum natæ, quæ dicuntur *Axiomata* (v. g. *semel unum est unum* etiamsi sit infinitum: *Finis rei* [terminus & limes rei] *nihil est præter cogitationem*: Finitorum autem *Bis unum sunt duo*: *Totum suâ parte majus est*: *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris* &c. quibus *Verum* à falso quoad res, *Bonum* à malo quoad actiones, discernere, solumquè verum & bonum eligendo decernere, sine literis, in ipso corde nostro nunquam non clarissimè docemur. O utinam omnes attenderent, & ab his fontibus promanantium rivulorum, imò fluminum, Oceanum indefectibilis in corde gaudii subingredientium, ductus quasi cuniculares sensib9 absconditos, Menti tamè facilè penetrabiles, sequerentur.

§. 12. Axiomatum, ut generalium principiorum, fuscitabula sunt *Experientiæ*, tum *immediatæ*, Mentis ipsius per se v. g. *Mentem hominis in Ubi* per corpus suum & ipsius Mundi *definito* contineri; *Corpus hominis* (& quamlibet partem Mundi) *loco* *circumscribi* breviter & hominem & Mundum *intus & extra finitum*, adeoque *Numero* esse; *Mentem ipsam* [*unà cum toto Mundo*] *nunc prius, nunc posterius*, præterito priore, semper de novo *præsentem in essendo fieri* (numero successivo s. tempore provehi); tum *mediatæ*, Mentis per sensus, h. e. per oblationem ab adjuncto sibi corpore factam, observabiles, v. g. *Res Mundi circa Nos vario Statûs & Motus variabilis ordine disponi*, cum sexcentis determinatam Statûs & Motûs rationem specialiter ostendentibus, ut dicuntur, *Observationibus*.

§. 13. Notitias illas, ut Mentis aliàs tenebricosæ luculas (scintillu-

tillulas) principia, rationes, & causas mentaliter operandi primas; unà cum immediatis experiētiis, quisquē nostrum simpliciter & indubiè semper novit, intimè perspectas habet, intelligit, atquē sapit; iisque nixa mens agens (hinc *Recta Ratio* dicta) quicquid in rebus verum, & in actionibus bonum esse dici potest (quod ipsum etiam *RATIO* rei; v. g. *Ratio Statūs*, aut *Ratio Motūs*, inde dici solet) qt. ipsa iudex est, ultimò dijudicat: dum Rationes Veri l. Boni nobis per se non undiquaquē cognitās inde l. *CERTÒ* deducit, ut illas *sciat*; has intrepidè *velit*; l. *SUBDUBIE*, si res exigit, i. e. *probabiliter* & plus pro, quàm contra, pendentibus (propendentibus) rationibus provocat, ut cum spe rectitudinis illas *opinetur*; has *tentet*.

§. 14. *Deductio* verò *Rationum* est l. *dictionalis* & *prædicativa*, l. *productionalis* & *computativa*. *DICTIONALIS* potius circa *ditiones*, quàm circa res dictas versatur, cuius extrema *Vis* in *Subsumptione logica* consistit, quā dictum de omni, simul etiam de quovis contento sub eo, dici statuitur: seu qua, quod universaliter dicitur, (sive verum sive falsum dicatur,) idem etiam singulariter, de quavis ejusmodi re, dictum intelligitur, eò quod universale nomen certæ definitionis pro quovis ejusmodi singulari stet; & quod dictum quodvis, quat. dicitur (s. quat. *Verbum Nomi*ni per copulam *EST*, construitur in casu recto) nihil aliud referat, quàm *UNUM & IDEM*.

§. 15. *Subsumitur* autem *Universale dictum* l. *immediatè* l. *mediatè*. *Immediatè* per *INTERPRETATIONEM*, np. per *Explicationem* vocis lexicam, & per *Distributionem* significationis propriæ l. *impropriæ*, latioris, strictioris, utram dicens elegerit, ex æquo, l. *πρὸς τὸν* talem; & per *Applicationem* dicti generalis ad singulare quodvis acceptioni dicentis congruum. Quam acceptionem (ni præsens sit interpret verborum quisque suorum) divinare, fortunæ sæpè magis quàm artis est. Hinc tot rixæ.

§. 16. *Mediatè* subsumitur per *SYLLOGISATIONEM*, quā *dispersè dictum*, *succinctè colligitur*, unde *COLLECTIO* vocatur; quā, quod alicui (mediante communi termino) dicitur idem esse; *statuitur*, *eidem idem esse*, dici: quod omninò verum est, & ex hypothesi necessarium, eò quod id antea dictum sit ipso facto, quod postea recensetur antea dictum esse. *Repetitioni* verò semper inest expressa pro-

protestatio, ne plus sit in conclusione quàm in præmissis; neve quartus terminus subrepat, h. e. ne vel tantillum ultra prius dicta postea dicatur. Oportet hinc (id quod etiam sufficit) syllogisantem esse memorem.

§. 17. Nihil itaque novi, nihil incogniti, refert Syllogisatio; consequenter nihil consilii, nihil compendii, nihil ad praxin commodi, nihil contemplatu quæsitum, per Syllogisationem gignitur aut producit, ultra jam dum expressè dicta s. præmissa: sed hæc ipsa prius dicta sola, prorsus eadem, in Conclusionem bonâ fide, saltem aliquantò contractius, denuò referuntur, recitantur & recensentur. Hinc ab ipsomet Aristotele *Syllogismus* ORATIO dicitur, unde Syllogisatio potius *Oratiocinatio*, quàm *Ratiocinatio* dicenda: cui nomen Conclusionis potius quam generationis & productionis quadrat.

§. 18. Interea dum Scapham Scapham dicit Syllogismus, summè necessariò verum est, quod repetit, si prius verum fuerit; Utrum autem prius verum sit, ille viderit, qui præmissas posuit Syllogisatione prosequendas. Ne tamen in actu Syllogisandi contentioso, requisitâ probatione, silentium fiat, quod est contra naturam disputantium; *Canones dialectici* cavent, quibus omne dictum, etiamsi fortissima turris sit, dum serra contentionis edentula tantum ad Corticem reciprocatur, in utramquè partem ventilari potest.

§. 19. *Deductio* PRODUCTIONALIS & computativa circa res ipsas versatur, etiam sine verbis literalibus (v. g. per diagrammata) propositas, etiam singulariter occurrentes; earumque *reales* & *essentiales* RATIONES (unde RATIOCINATIO dicitur) imò *casus* & *circumstantias*, expendit, & ex cognitis, inter se comparatis, incognitas eruit: adeoque sola Veritates atque Bonitates, alias l. planè l. certo modo latentes, naturaliter detegit, consilia dat, auxilia fert, compendia suggerit, commoda præstat, uno verbo *Praxin* (Theoriæ fructum & effectum) dirigit, imò Theoriam ipsam (non tamen verborum sed rerum) novo recentiquè certissimarum optimarumque veritatum proventu subinde fœcundat.

§. 20. Computo verò neglecto, licet sensum universalis dicti practici (v. g. legis) cum adhortatione seriâ sexcenties inculcaveris; licet etiam adhortatione fideli crebrâquè commotus Auditor ex imò corde tandem logicè subsumserit; nihil agitur: non enim pene-

penetranter novit, cur? aut si novit, non reminiscitur, præter legis applicationem ad se, quicquam ulterius cogitandum esse: quo fit, ut actio quoque cesset.

§. 21. Ad agendum autem secundum rectam rationem præter universalis dicti subsumtionem etiam computus & ratiocinatio requiritur; sicut ad memorandum sermo repetitus. Actiones enim rebus singularibus intercedunt, quæ certâ ratione (valoris & ordinis) inter se, tum essentialiter, quoad rationem status; tum accidentaliter quoad certos in operando casus & circumstantias, proportionatæ sunt: ipsa verò proportio non nisi computando definiri potest.

§. 22. Exserit autem se computus per *SCISCITATIONEM* & *INVENTIONEM* (unò verbò per *μαθήσιν*) quâ ratio latens inter ipsas rationes illi conjugatas quaeritur & inventa producitur. *Μαθησάμεν* enim, latinè *sciscitare*, non est receptas sententias discere, quærentique verbaliter, i.e. interroganti, recitare, (memoriam onerare verbis, eave priusquam obliterentur censori recensenda ruminare) sed *ignotas Veritates cum iudicio rimari, tandemque si Veritatum Autor annuat producere*: non ex nihilo, sed *ex datis* positisque certis veritatibus & rationibus, ipsius quæsitæ *causis* & radicibus, quæ quoad abstractos Numeros vulgò *factores* & *genitores* dicuntur.

§. 23. Dantur autem rationes rationum factrices & genitricæ, quando pro se definitè cognitæ sunt: non prædicamentaliter, & ab intra confusè; (sicuti subiecta dictorum, ipsaque prædicata, definita dicuntur, quando saltem ab extra distinguuntur ab aliis; ab intra vero confusè supponuntur: juxta Canones: *Prædicationes tantum in concreto fiant; sintque tales, quales ullò modo permittuntur à suis subiectis; concernantque suppositum, tanquam totum, indivisum, non attendendo quam præcisè partem, aut quoadusque, totum intus afficiant; imò Pars planè non prædicetur de toto, ne subiectum & prædicatum non adæquatè sint unum & idem*) sed subtiliter & præcisè, qd. subiecta, præterquam quod & hîc ab initio confusè nominentur, mox etiam adhibitis restrictionibus in se determinantur; dum, præcisè reliquis utriusque subiecti qualitatibus, una certa qualitas, ut certum fundamentum, ejusq; certa fundandi ratio, quoad rem, in utroque subiecto; certus etiam comparandi modus, quoad computantem men-

rem, attenditur; & horum quodlibet seorsim certis notis exprimitur: juxta quas certitudines & restrictiones subjecta (dicendo confuse proposita) q̄s. legitimantur ad computationem subeundam, cujus Terminus sint oportet *exakte definiti*.

§. 24. Ex datis ad edendam & reddendam nobis rationem, quam foveant, accuratè sic instructis, ipsa *Ratio quæsitæ*, quam datae rationes eatenus intercipiunt, tanquam *tertium* & quæsitum quid, *inquiritur, invenitur, eruitur, producit, gignitur, paritur, generatur* & in mente *fit*: tantò quidem præcisiùs & distinctiùs, quanto fundamentum est determinatius. Hinc eruta ratio *PRODUCTUM*, *Factum* vulgò *TÒ FACIT*, appellatur. Quo Facto, tanquam foetu s. proventu, cum Syllogismus planè destituatur, insuperque verborum proprietatem nimium urgeat; natura sterilem se fatetur, & fecunditatem, uti verborum, Oratoriæ cum persuadendi technis; ita Veritatem, Computo cum inveniendi demonstrandique dexteritate, simul & cum immensâ voluptate, cedit.

§. 25. *Invenitur* autem sciscitando *Ratio quæsitæ* (*Veritas & Bonitas*) non per expostulationem clamorosa; sed in silentio potius & spe, fufis ad Autorem Veritatis *SAPIENTUM PRECIBUS*, qn. Philomathæ *Ductui divino congruè cogitare nitimur*, quod fit. (1.) *præparatoriè*, quando non tam *dubitando*, quam hypotheticè *decernendo*, fiducialiter & submissè *supponimus* quærendæ rationis, quasi jamdum notæ, notam seu signum, dicimusque *Rem*, s. *Causam*, (*Cosam*, unde *cosifica* s. *realis computatio*) *Radicem*, & *Quæsitum*, (potius quærendum) quod charactere certo, (v. g. *a. x. z.*) designamus, & secundum datas rationes prosequimur, donec appareat productum hypotheticum, peculiari cuidam dato congruum (semper enim plusquam unum datum sit oportet) diciturque *SYNTHESIS*. (2.) *Probatoriè*, quando philomathæ (nam *ἐὰν ἔσω Φιλομαθὴς ἔσω πωλυμαθὴς*) productum hypotheticum ad animum revocamus, & cum dato sibi congruo consideratè prosequimur: quod fit, quando notitias nobiscum natas, tanquam rationes primas, cum attentione recolimus, quas nunquam non ab ipsomet Autore Veritatum nobis clarè dictitari gratâ mente reminiscimur: ex quibus primis, eas quæ productum hypotheticum cum dato congruo propius concernunt, eligimus; secundum quas per intermediarias notitias utrique congruas quasi

quasi regredimur ad ipsam Rem s. Radicem, exactâ sub determinatione suâ producendam: & dicitur ANALYSIS.

§. 26. Ut autem congruas notitias intermedias assequamur, Autor Veritatum facit, qui ductu suo nobis præit, per *similia* semper & *equalia*, per *analogia* seu *proportionalia*, vel directè vel reflexè, per *opposita* vel *versalia* seu *versa* transeunte, quæ quatuor terminis, in se tamen redeuntibus (quadraturâ circuli) nituntur. Ita namque Sapientia divina mediis ingenio nostro congruis (quadrato-rotundis) nobiscum ludere gaudet. Hunc ductum ut sequamur, eique conformiter procedamus, inter componendum & dividendum, (in Synthesi pariter & Analyfi) semper ad vicinas rationes hinc inde circumspiciendū est, & ubique bina binis, adeoque quaterna, si non ipsis terminis tamen rationibus inter se continua, positis & productis commensuranda sunt, donec exactam TETRACTYN, i. e. *exactum ordinem Veritatum congruarum quasi pyramidalem*, attingamus, qui quaternis rationum vel continuarum vel discretarum ordinibus, ut Elementis, coagmentatus ab utroque principio primo, tanquam à bicipiti vertice, per rationes intermedias, primas & secundas, ad quæsitam, indice quasi digito sic demonstratam, excurrit.

Nam sub hac specie collineationum rationalium, non corporaliter & extensivè, sed spiritualiter & intensivè, solidâ, nempe sub specie pyramidis & flammæ, rationum vel continuarum, quasi triangulariter; vel discretarum, qs. quadrilateraliter, sibi subordinatarum, refert Autor Veritatum in mente nostrâ Veritates rerum finitarum omnes simul & unâ: diversas tamen diversis notionum respectibus distinguit, quorum respectuum similitudine congruas inter se Veritates designat & ostendit.

Prosecutione similium igitur & proportionalium, inter opposita transversaque cohærentium, attingimus quæsitæ Veritatis Tetractyn: secundum quam Autoris Veritatum ductus meditantibus oblatus, & ad Veritatem quæsitam tanquam ad basin terminatus, præcisis reliquis Veritatibus in Mente nostrâ seorsim comparet; adeoque certitudo quæsitæ Veritatis, seu, quod supposita primò, deinceps etiam ad animum revocata, Ratio continuo tractu cum ipsis primis veritatibus cohæreat, adeoque vera sit, vel directè vel per reflexionem, clarè nobis illucescit.

§. 27. Sicut autem primum omnium Veritatum principium, Efficiens quidem, est *Veritas infinita*, DEUS; Objectivum autem NULLITAS quā puram; UNITAS finita (simplicissimè Punctum) quā modalem, finitorum rationem; ita TETRACTYS ab utroque principio, per quaternitates proportionum, illic purarum, hic modalium; illic numericarum seu materialium sine pugna; sed hic formalium id est ordinalium cum pugna (biceps hinc Parnassus fingebatur à Poëtis) ad Veritatem quāsitam, ut biceps Pyramis progreditur. Tetracty verò quāsitæ rationis perspectâ, gaudium ex imo corde resultat, eo, quod Autor Veritatum nos dignari voluerit, ductui suo congruè meditari. Nam unio seu convenientia mentis humanæ cum Divinâ, fundamentum illud est tanti gaudij, quod in nobis ex unâ quavis supputatione, quæ per *Probam* iusta deprehenditur, præsertim autem ex profundiore, resultat: cuius gaudij vix primum punctum largitur Syllogisatio quoad formalia, quando dictum de omni, de quovis dici, gaudemus; quoad materialia verò gaudij rationalis ne vestigium quidem ex Syllogisationis triangulari Tripode percipimus, quippe quo non plus concludimus quàm in præmissis datur. Neque gaudium sed jactatio resultat, si dicta dictis ambidextris in utramque partem ventilamus: ex qua jactatione, si tenaciter adhæreas alterutri parti, metuis, ne contrariis impulsibus hinc abreptus labaris, unde suspicax, tenax, pertinax, sententiæ, potius quam hilaris & quietus in veritate, redderis. Utrum autem gaudium, an contentionem operetur Demonstratio dictionalis unius Syllogisationis, cuius Conclusio per se vera per medium æquipollens confirmatur, quando definitio subiecti, vel prædicati, denuò nominat id quod definitum antea nominabat; viderint ejus Cultores, bonique consulant, si per Philomathas ad supputationis gaudium necquicquam invitati contendere malunt quàm quiescere. Genuinum interea gaudium rectæ rationis ex imo corde resultare pergat inter Philomathas, quod cum ab infinitâ Mente non nisi per *Tetractyn* (quasi per *Quadrordinem*) productivarum Demonstrationum in corde suscitetur ordinariè; mirum non est, quod TETRACTYS à Pythagoræis adeò celebrata, Deusque terrestris & DEI vicarius, i. e. *Index DEI Digitus*, quò *Veritates* eruere licet in hoc statu terreno, dicta, totque laudibus decantata fuerit; cuius olim quasi per somnium meminif-

minisse volupe fuit: nunc post tot vigilas in aprico comparentem
quin exosculer, quis succensebit?

§. 28. Producitur autem ex datis ordine Tetractyco Ratio
quæ sita vel *immediatè* vel *mediatè*. *Immediatè* per COMPUTATIO-
NEM strictè dictam, quæ datis binis utitur, ex quibus producitur
tertium, quod est ipsa Ratio (vel valoris puri, vel ordinis & modali-
tatis) quæ datis intercedit. Imò, *quantum* quid est producta ratio,
cui data bina præmittunt *secundum* & *tertium*; *primum* autem in omni
computo naturà per se datur, quod dicendo tamen reticetur, & à
solo computante, qui computum ad animum revocat, intelligitur.

§. 29. Principium nempe finitatis, ipsiusque multitudinis &
ordinis est, quod hinc, etiam in computatione primum, ubique præ-
supponitur. Estque conceptu suo vel *purum*, quod est NULLITAS,
τὸ *Nihil*, puræ computationis (*Additionis*, *Subtractionis*) principium;
vel *modale* seu mensurativum, quod est τὸ *SEMEL*, aut *simplum*,
modalis computationis (*Multiplicationis*, *Divisionis*) principium:
Quatuor hæc (*principium*, *bina data*, *productum* seu τὸ *Facit*) exactâ
proportionem sui generis progrediuntur, dum in omni computo, si-
cut se principium ad datorum unum habet; ita se datorum alterum
habet ad productum.

§. 30. *Mediatè* producitur Ratio quæ sita per SUPPUTATIO-
NEM strictè dictam, quæ vel *simplex* vel *composita*, simpliciter aut
mixtè talis, in infinitum. *Simplex* datis tribus utitur, ex quibus pro-
ducitur quartum: *habitus* nempe *consequens*, *antecedens*, aut *conco-*
mitans, ipsis datis eo modo limitatis congrua, quæ vel *constitutiva* vel
circumstantialis est. Et *constitutiva* quidem *essentia* vel interna *To-*
tius, *Partis*, *Materia*, *Forma*, quam ipsam in simplicibus etiam assequi-
tur computatio; vel *externa*, *Causarum*, & *Effectuum*. Circumstantia-
les habitus variae sunt, tum ratione *Status* tum ratione *Motus*.
Quibus omnibus universa cujusque rei finitæ Cognoscibilitas in-
cluditur & continetur.

§. 31. Quapropter, uti formaliter in Tetracty consistit exacta
cognitio rerum & actionum finitarum; ita materialiter utrisque de-
ductionibus productivis (nempe rationum tum *essendi* tum *causandi cir-*
cumstandique realium) universum sciendi pariter & agendi negotium
rationale circa res completur: Cujus ultima producta, (plura simi-

lia simul sumta) Deductio Dictionalis certis Nominibus involvit, obiter, expeditè tamen, & communis usûs ergò, ne periculum sit in morâ, cito communicanda. Singulas a. Rationes computas ipse succinctis characteribus (*Numerorum, ordinum*) penetranter significantibus pro scientiâ sapientiâque penitiùs inspicienda communicat. Quarum simplicitatem si Syllogisatio ceremoniis suis involveret; Deductionem scientificam potiùs obscuraret: *Quia determinata ratio diversitatis, per computationem eruta*, (quæ principiis & Elementis essendi non minus ac causandi realibus, nedum ipsis compositis, intercedit) *non nisi per ambages transformari potest in Identitatis ad dicendum idoneæ speciem.*

§. 32. Hinc, usui dicentium relicto Syllogismo, Veteres modernique Philosophi sciscitantes & Mathematici, rationes ex computatione natas per simplicem *συναγωγήν*, quasi per *Elementationem*, multò lympidiùs, clariùs, puriùs & penetrantiùs, quàm Dialectici problemata sua per Syllogismos, tradunt. *Συναγωγή* enim & Elementatio, productarum ex primis rationum secundarum Tetractyn & ordinem cohæsivum, aliqua ne sit an nulla; firma ne sit, an lubrica cohæsiō? velut ad oculum ostendit: unde verane sit an falsa propositio, certane sit an dubia, clarè perspicui potest.

§. 33. Ubi, si Mens Rationes (*Veritatis* aut *Bonitatis*) à primis ad quæsitâs usque continuâ Tetracty progredientes, instar Pyramidis conferruminatæ, firmiter inter se cohærere clarè certòque videt; Ratiocinatio tanquam certa, quatenus adhuc in Universalibus subsistit, DEMONSTRATIO dicitur & Scientiam parit; circa singularia verò tantum exercita Mentis operatio certa (cum rectâ ratione certi cuiusdam effectiva) dextra Constitutio vel Ordinatio, rectè præstatio, vocatur, & innaturalibus ARTEM, in moralibus VIRTUTEM, parit; Utrorumque Vis, universalium nempe singulariumque recta prosecutio, quoad habitum, (qui summa perfectio Mentis etiam profunda sapientis est,) SAPIENTIA vocatur.

§. 34. *Ars* & *Virtus* ex productivâ Scientiâ suâ sponte resultat: Nihilominus etiam sine scientiâ, vel ex usu, vel secundum regulas pro compendio per Scientiam excogitatas, & ex computo productas, solas, exerceri potest utraque. Licet autem nec *Ars* nec *Virtus* Scientiam in agente necessario supponat; contra tamen ubi deficit *Ars* aut

aut Virtus, ibi Scientiam (puta veram atque genuinam, nempe productivam) deficere tutò semper existimari potest. Ubi vero Scientia productiva dirigit *Artem & Virtutem*; ab errore circa speciem immunis est praxis, & in quantitate (cujus variatio speciem non variat) tantum quoad minutiora, labi potest Mens alioqui recta.

§. 35. Si non firmiter cohæreant rationes, propendeant tamen inter se, velut acervus lapidum pyramidali specie congestorum; aut si Mens, licet rationes inter se firmiter cohæreant, eas tamen, prout proponuntur, firmiter & continuè cohærere non clarè nec certò videre possit; Ratiocinatio quoad universalia dicitur *probabilis Argumentatio*, quæ parit *OPINIONEM*. Quoad rationes autem singulares, *Experimentatio, Tentatio*, dicitur & *Usus*. Hic cum illâ (nim. usus cum opinione) sine Scientiâ, *PERITIAM* constituit; cum scientiâ si concurrit usus, *PRUDENTIAM* absolvit.

§. 36. Cæterum Demonstratio, græcis ἀποδείξις, propriè dicitur rationum diversarum, inter se tamen firmiter cohærentium, à primis ad quæsitam tetractyca progressio, vel deductio. Cujus immensa vis & ἀνάγκη (quæ ne millesimo quidem inter eruditos, alioqui Demonstratore quantumvis doctiore, penitus est perspecta; reliquorum aliis ignorata prorsus; aliis obiter & ex persuasionem nota vix à dialexi differre putatur) utinam saltem eatenus ab omnibus intelligeretur, ut tot ac tanta commoda (si miracula frustra videantur) in vitam civilem ex primis principiis hac ἀνάγκη deducta, gaudium item, pax, & concordia Geometrarum inde resultans, attentè respicerentur; & hinc tandem serio saltem præsumeretur (donec id ex praxi palparesceret) Veritates præsertim naturales (quæ Numero, Pondere, Mensura certi valoris & ordinis constant, ex quibus Veritates morales firmitatem incredibilem nanciscuntur) multo profundius in Democriti puteo latere, quàm ut ullum ejus specimen dicendo, tantum ex unius Syllogismi tripode superficiali, produci queat.

§. 37. Deus enim, uti quæ Fieri vult ab omnibus æqualiter; unicuique, etiam plebejo, suggerit, ne non sit ἀναπολογητός: ita quæ, præter communia, sciscitari vult à singulis inæqualiter & partitim, ut quisque partem scrutetur, (non enim omnes omnia possunt) quam se mutuò doceant, dum alter alteri subvenit, ad complendam humanæ Mentis, ut unius generis, perfectionem; abscondere quodammodo

do placuit inter ipsas res, quibus nobiscum ordinariè loquitur. Scilicet ut habeamus quod sapienter agamus, & ut gaudium subinde novum emergat: quod tanto jucundius est, quanto profundius immensum illud Ambrosiæ pelagus, nobis in hac vitâ propinatum, penetramus, quanto ve penitus inexhaustam Veritatum Divinarum aurisodinam ingredimur, operâ supputationis perscrutandam prius quàm operâ Syllogisationis Collectio fiat inde productorum, quæ juxta receptum loquendi morem inter conversandum obiter (expeditè tamen) communicentur.

§. 38. Sequitur hinc: aliud præter Syllogismum Organon ὀργάνον esse, quod rationes quæ rebus inter se diversis intercedunt (quales sunt omnes omnium rerum finitarum partes & qualitates) prosequatur, & effectuum causas reddat, tanquam media demonstrationum, quæ scientiam ipsamque sapientiam pariant. Quod ipsum Organon EUPORIA nomine Veteres indigitarunt: Dialectici pro medio termino, vel identico summèque certo, vel diversali saltem probabiliter congruo, *Phonaulicum Organon*, nempe Canones ad persvadendum idoneos, excogitarunt. ANALYSIS logica genuinum ὀργανον ὀργάνων in abstracto tantum intimat. Pura MATHESIS idem exercitè quoad Elementa tradit; Mixta quoad ex Elementis orta, quousque licuit hactenus, prosequitur, id quod nemo non, etiam si Scepticus, nedum Dialecticus, (modo non Sophista) sit, fateri cogitur.

§. 39. Organon scilicet ὀργάνων ipsarum in profundo latentium veritatum, non ut Syllogismus phonurgicum, trigonon & superficiale; sed energon, solidum & tetragonon, quâ statum; qua motum autem teres & rotundum est, Catenam habens axi peritrochioque firmiter affixam, & ansâ (λαβὴν dico τῆς Φιλοσοφίας) instructam: quâ catenâ, meditandi Vecte circum axem ductâ, latentes inter diversa Veritates, & quidem si constans amor sapiendi sit, etiam desperatè latentes (modo detur ubi pes figatur) extrahi producique supputando possunt. Cujus Actus productivi DEUS, ut Autor & Adjutor certissimus; ita cum voluptate spectator, imò Ductor efficax est. Nec enim delicatius ipsi naturaliter placere possunt finitæ Mentes, quàm si Sapientiam suam ament, operum cultu nitentes, ut quæ DEUS viribus Menti concessis in hunc finem proportionata penitus abscondidit, eruant, aut eruta perlustrent & sapiant: modò norint, DEUM ipsum esse, qui Mentem sciscitantem ducit, quod mox Sole clarius apparebit.